

dievalni svijet etničkih događanja na istarskome podneblju. Štoković govori o doseljenu stotinjak obitelji sa Cipra, Malvazije i Nauplije koji su uz normalne doseljeničke povlastice dobili i druge: kao pripadnici bizanskog obreda dobili su crkvu u Puli i posvetili je sv. Nikoli, no interesantno je da već šezdeset godina nakon njihova doseljenja bivaju asimilirani među Hrvate i Talijane kako tvrdi autor.

Prikaz časopisa Rasprave iz hrvatske kulturne prošlosti

Časopis je to koji se ove godine prvi put pojavljuje (knjiga 1. 1998.g.), a istarskoj srednjovjekovnoj tematici posvećuje i jedan članak autora Branka Fučića: "Statut Bratovštine sv. Sakramenta u Umagu iz 1555.g." Fučić donosi tekst statuta te bratovštine u originalu na talijanskom jeziku napominjući kako je postojala sve do kraja drugog svjetskog rata, te kako je nakon gestalda ("predsjednik" bratovštine) drugi funkcionar po rangu imao hrvatsku titulu, požup (posuppo).

Prikaz časopisa Vjesnik državnog arhiva u Rijeci

Dorđe Milović u svom djelu "Kazneno pravo veprinačkog statuta iz 1507. god." analizira i svrstava 21 kazneno djelo, koje statut poznaje, na delikte : protiv života i tijela, protiv imovine, protiv časti i ugleda, protiv sigurnosti ljudi i imovine, te protiv pravosuđa. U ovom se radu, objavljenom u 39. svesku iz 1997.god. govori posebno o svakom kaznenom djelu.

Vjesnik istarskog arhiva - historijski arhiv Pazinu

"Položaj Barbana i Planje 1199.god." znanstveni je rad Luje Margetića objavljen u svesku 2/3. u 1994. godini. Autor analizira isprave od 10. veljače 1199. god. i 9. (ne 4.!) ožujka iste godine i dolazi do zaključka koji se razlikuje od mišljenja dotadašnjih istraživača. Naime, Margetić smatra da su ta dva dokumenta plod smišljene akcije moćnog goričkog grofa Engelberta III. a ne odraz agresivne ekspanzije puljske općine.

Elvis Orbančić

DARIA I TOMASZ NALECZ, Jozef Pilsudski Vojskovođa i državnik nezavisne Poljske

Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne Wydawnictwo Naukowe PWN, 1998.str .73

Neprijeporno središnja ličnost 1918. g. obnovljene poljske države, nakon sloma triju moćnih carstava djelatelj Poljske (ruskog, habsburškog i njemačkog) bio je Jozef Pilsudski. Njegov život, karizma i kontroverzna politička djelatnost sve do danas predmet su brojnih historiografskih raščlambi. No, kroničan nedostatak domaće historiografije, zanemariv broj radova koji obrađuju političku, kulturnu i gospodarsku povijest naroda i država srednje i jugoistočne Europe, posebice u 19. i 20. st., kao i nedostatan broj prijevoda stranih radova o istom, uvjetovao je opseg i razinu dosadašnje hrvatske recepcije Pilsudskog i poljskih povijesnih tema.

Prvi rad o Jozefu Pilsudskom, na hrvatskom jeziku, napisao je, neposredno nakon njegove smrti, Fran Ilešič, slovenski književni povjesničar i profesor slovenskog jezika i književnosti na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Ilešič je u kratkoj i apologetski pisanoj brošuri (*Maršal Jozef Pilsudski*, Zagreb 1935.) iznio bitne činjenice iz života Jozefa Pilsudskog. Od tada, pa do danas, nastala praznina konačno je, više od pola stoljeća kasnije, ispunjena prvim kritički napisanim i na hrvatski jezik prevedenim životopisom poljskog državnika.

Knjiga Darie i Tomasza Nalecz, *Jozef Pilsudski Vojskovođa i državnik nezavisne Poljske*, u prijevodu Magdalene Najbar Agičić, objavljena je u povodu 80. obljetnice preporoda Republike Poljske (11. studenoga 1918-11. studenoga 1998.) inicijativom Veleposlanstva Republike Poljske u Zagrebu i predstavlja poklon, u prvom redu, hrvatskoj stručnoj javnosti.

Knjiga je podijeljena na *Predgovor*(3-6) koji je napisala prevoditeljica, *Uvod* (7-8), i sedam poglavlja, čiji kratki naslovi ujedno označavaju ključne odrednice iz života i rada Jozefa Pilsudskog.

U poglavlju pod naslovom *Ziuk* (8-11), autori iznose osnovne podatke o obitelji Pilsudski, litvanskog podrijetla, školovanju i odrastanju mladog Pilsudskog (r.1867.), zvanog Ziuk, obilježenog mržnjom prema Rusiji, kao trajnom značajkom njegovog političkog creda.

Kroz poglavlje *Drug "Wiktor"* (12-22) pratimo političko-nacionalnu izgradnju Pilsudskog, po završetku sibirskog progonstva (1887-1892), kad započinje njegova revolucionarna djelatnost pristupom Litvanskoj sekciji Poljske socijalističke stranke. U tom razdoblju Pilsudski postaje središnja ličnost poljskog socijalističkog pokreta, kompilator ideoloških postavki socijalizma i poljskog nacionalizma.

U poglavlju *Komandant "strijelaca"* (23-29) autori obrađuju njegovu političku djelatnost nakon prelaska u austrijski dio Poljske, autonomnu Galiciju, gdje su Poljaci imali zajamčena značajna politička prava. U Galiciji, Pilsudski uspostavlja dodire s austrijskim vlastima, što je bio početak njegovog pragmatičnog stava o potrebi djelomičnog oslonca na Austriju kao najbenevolentniju prema Poljacima u trokutu Beč-Berlin-Moskva. Razumljivo, ta vrsta političkog pragmatizma, u kontekstu tadašnje *trojne perspektive* promišljanja poljske nacionalne problematike, imala je i svoje osporavatelje.

Za ilustraciju Pilsudskom suprotstavljenih shvaćanja vidi R. Dmowski, *Poljsko pitanje i preustroj srednje Europe*, u J. Le Rider *Mitteleuropa*, Zagreb 1998. 117-152.

Pilsudski je 1910. g. postao zapovjednik legalnih paravojnih organizacija "Strijelaca" i "Streljački savez" u Krakovu i Lavovu, u kojima je gledao zamaht poljskih oružanih snaga kao zaloga poljske nezavisnosti.

Izbijanjem Prvog svjetskog rata, poglavlje *Brigadir Legija* (30-36), poljsko je pitanje ušlo u svoju završnu fazu, u kojoj je došlo da izražaja izrazito vojničko umijeće Pilsudskog kao zapovjednika poljskih Legija nominalno u sastavu austrijskog domobranstva. Od prije iskazano njemačko nepovjerenje prema Pilsudskom dovelo je do njegovog uhićenja 1917. g. i zatočenja u njemačkoj tvrđavi Magdeburg. Kako su autori dobro istaknuli, nakon uhićenja Pilsudski je od *austrijskog satelita*, kako su ga žigosali njegovi protivnici, postao simbolom borbe protiv okupatora.

U posljednja tri poglavlja, *Načelnik Države* (37-46), *Prevratnik* (47-54) i *Diktator* (55-66), autori su iznijeli najvažnije činjenice iz vojno-političke i državničke djelatnosti Pilsudskog u obnovljenoj poljskoj državi, čija je ratna karizma, ovjenčana maršalskim naslovom, potvrđena uspješnim ratom protiv boljševika (1919-1920), koji je mladoj državi donio znatno teritorijalno proširenje na istoku, ali i brojno litvansko, bjelorusko i ukrajinsko pučanstvo, nezadovoljno svojim položajem u, na nacionalnoj euforiji i poljskom ekskluzivizmu, izgrađivanoj državi.

Sve do svoje smrti, 1935.g., Pilsudski je protagonist svih političkih zbivanja u državi obilježenoj stalnom krizom parlamentarizma, stranačkim antagonizmima, ali i vanjsko političkim procijepom između dvaju, postupno konsolidiranih, protupoljskih središta moći, Berlina i sovjetske Moskve.

U prilogu knjige autori su objavili i dva pisma koja je 1914. Pilsudski iz Opatije uputio svome bliskom suradniku W. Slaweku, kao i kazalo osobnih imena s najvažnijim životopisnim odrednicama istaknutih sudionika poljskog političkog života. Knjiga je obogaćena i s osam fotografija koje prikazuju Pilsudskog od najmlađih dana do zrelog doba.

Knjigom *Jozef Pilsudski Vojskovođa i državnik nezavisne Poljske*, hrvatska stručna javnost a, posebice studenti povijesti, dobili su nezaobilazno djelo za poznavanje poljskih prilika u prvim desetljećima 20. stoljeća, a vjerujemo i poticaj za sustavno bavljenje poljskim, i širim srednjoeuropskim, povijesnim temama.

Zlatko Hasanbegović

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJESTINST
INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
INSTITUT FÜR KROATISCHE GESCHICHTE

RAD OVI 31

ZAGREB 1998.

Izdavač
Zavod za hrvatsku povijest
Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

Za izdavača
Stipe Botica

Redakcija
Branka Boban
Neven Budak
Mirjana Gross
Franko Mirošević
Iskra Iveljić
Nikša Stančić
Božena Vranješ-Šoljan

Urednički kolegij
Ivo Goldstein
Marijan Matićka
Mario Strecha

Izvršni urednik
Mario Strecha

Adresa uredništva

Zavod za hrvatsku povijest, Filozofski fakultet Zagreb, Ivana Lučića 3
tel. 385 1/ 6120 150, 6120 158, fax. 385 1/ 6156 879

Časopis izlazi jednom godišnje. Izdavanje časopisa sufinancira
Ministarstvo znanosti i tehnologije Republike Hrvatske.

Rješenjem Republičkog komiteta za prosvjetu, kulturu, fizičku i tehničku kulturu SR Hrvatske
br. 6859/1 od 5.X.1982. časopis »Radovi« oslobođen je plaćanja poreza na promet proizvoda.

Časopis je registriran u Ministarstvu znanosti i tehnologije
Republike Hrvatske pod brojem UP-547/2-84-1984.

Naslovna stranica

Iva Makvić

Prijevod sažetaka

Marina Denona-Krsnik

Kompjutorski slog i prijelom

DENONA d.o.o., Garićgradska 6, Zagreb

Tisak

KRATIS, Vrapčanska 15, Zagreb

Tiskanje završeno u travnju 1999. godine

Naklada

300 primjeraka

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i sveučilišna biblioteka, Zagreb

UDK 949.75

RADOVI 31

/ [uređivački odbor Ivo Goldstein... et al.]. - Zagreb
: Zavod za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta, 1998.

– 340 str. ; 24 cm

– Summaries.

ISBN 0353-295X